

Column

De prijs van verandering

Als u dit leest is de Piketty*-storm alweer over de Tweede Kamer heen geraasd en verder verworden tot een plaatselijke discussie over de belastingherziening. Niet alleen doet dit onrecht aan de Piketty-discussie, het toont ook aan dat de politiek moeite heeft met intellectuele debatten over onze politiek-economische inrichting en de ontwikkelingen om ons heen. Een discussie krijgt niet veel kans om uit te kristalliseren maar moet meteen worden vertaald naar twitter-politieke omvang. Het heeft echter zin om de huidige tijd proberen te begrijpen in een groter verband dan alleen vandaag. De herdenking van 25 jaar val van de Berlijnse muur in diverse artikelen laat bijvoorbeeld zien dat een economische benadering van alle veranderingen veel onbenoemd laat wat wel benoemd moet worden om de huidige toestand van de wereld te begrijpen. Een artikel van John Gray in de Groene Amsterdammer (nr. 138-44) biedt een dergelijk inzicht. Het wijst op de misvattingen van de afgelopen decennia in het interpreteren van gebeurtenissen en het geloof dat tirannie en imperiale macht relikwieën zijn geworden van de geschiedenis.

Structureel anders

Alles is politiek; als kind van de jaren 70 voelt het alsof de voor mij onwennige postmoderne jaren 90 eindelijk voorbij zijn. Deze jaren stonden in het teken van het liberale kapitalisme, het vredesdividend en regimeverandering, althans in onze wereld, maar ook in het teken van het einde van West-Europa, het ontstaan van het nieuwe Europa. Het vorige decennium eindigde vroeg in de financiële en economische crisis. Een terugkeer naar 'trend' wordt iedere dag minder waarschijnlijk. De ontwikkelingen in Oost-Europa en het Midden-Oosten van de afgelopen jaren hebben laten zien dat het 'one size fits all' heeft geleid tot een redelijk chaos van elkaar bestrijdende groepen, (geloofs)richtingen en (semi)staten. Het is duidelijk dat de Amerikaanse unilaterale episode ten einde komt in een multipolaire en meer chaotische wereld.

Flexwerker

De Amerikanen beginnen deze periode echter niet met achterstand, zoals Europa, maar op een golf van goedkope binnenlandse olie en gasproductie,

waardoor de economie en industrie aan een renaissance lijkt begonnen. De Amerikaanse binnenlandse politieke verdeeldheid weerhoudt de economie niet van een sneller herstel dan de Europese, waar een derde dip in het verschiet lijkt. De voortdurende ontwikkelingen in de schalietechnologie hebben geleid tot een stijging van de productiviteit en zorgen ervoor dat ook bij lagere prijzen veel projecten overeind zullen blijven. De huidige prijsdaling van ruwe olie test deze ontwikkelingen. Deze prijs is ook een test voor de producerende landen. Zij hebben zich hoge bestedingsniveaus aangemeten, die, als de lagere prijzen enige tijd voortduren, moeilijk vol te houden zijn. Het zal de pijndrempels testen, waarbij de flexibiliteit van de Amerikaanse sector hoger moet worden aangeslagen. De olie-exporterende landen verenigd in de OPEC gaan een moeilijke vergadering tegemoet om het leed te verdelen. Rusland hoopt ongetwijfeld op OPEC-productiebeperkingen om in de huidige politieke en economische omstandigheden slagkracht te houden in het geopolitieke gesteggel. De kans daarop is op de korte termijn

niet groot. De economische pijn als gevolg van de lagere olie (en gas) prijzen zet voor het geopolitieke gemak, Venezuela, Iran en Rusland aan de verkeerde kant van de streep, terwijl Europa en Azië, in ieder geval tijdelijk, van een lagere energierekening genieten. Zo belandt de Amerikaanse energierevoluties met enige omwegen alweer op onze kust.

Antenne

De vraag is dan, wat gaan we daarmee doen? Europa is voorwaar geen toonbeeld van een coherente energievisie als het op het onderhouden van relaties aankomt. Oost en West en Noord en Zuid staan er anders in, gebaseerd op geschiedenis, organisatie en locatie. De energievoorzieningszekerheid van Zuid-Europa is recentelijk weinig besproken in al het oostelijke gesteggel. Voor Italië complieert de onrust in Noord-Afrika de veranderende relatie met Rusland. De zon en wind van Spanje past niet goed op de kernenergie van Frankrijk en de kolen van Polen en Duitsland compliceren het klimaatgedeelte van het energiebeleid. De uitrol van duurzame energie gaat door en zal de Europese energie-economie verder veranderen. Echter energieonafhankelijkheid, waar het Brusselse zich zo enthousiast voor toont, is nog ver weg; in termen van voortgebrachte energie, in organisatie van de markt en infrastructuur en in de visie op de toekomstige energierelaties. Integratie met de wereld-

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme en hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen.

markten wordt bovendien tegenwoordig eerder als schrikbeeld dan als oplossing geformuleerd, een fundamenteel andere opstelling dan in het post-Berlijnse Muur interbellum. De integratie van Europa zelf schiet ook niet meer zo op met het steeds meer verloren gaan van de gedachte van vrede en veiligheid door economische verwevenheid. De prijs van verandering is het steeds moeilijker om kunnen gaan van Europa met de onzekerheden van het nieuwe politiek-economische bestel in de wereld, terwijl de druk van de VS groeit om Europa zelf tot actie te dwingen. ■

*De Franse econoom Thomas Piketty, die de nodige tongen losmaakt met zijn boek 'Kapitaal in de 21ste eeuw'